

Juhani Pohjanpalo

Tuomas Pohjanpalo

t 23/ 4

POHJANPALOT

Toukokuussa **1904** sotkeutui Kalajoella Erkki Puskalan rysän aitaverkkoon yli neljä metriä pitkä maitovalasnaaras. Kauppias **Jaakko Friis** osti ruhon vetäen sen puuarkussa Oulunn nähtäville. **Suolauksesta** huolimatta **pilaantui** löyhkäävä maksullinen **näyttelyesine** pian ja oli tuhottava. Kauppias oli kuitenkin jo saanut **nokkeluudestaan voittonsa**.

Kaarlelan Friisillä v. 1839 syntynyt **Johan Friis** kävi Kokkolan koulun jälkeen Vaasan Lukkarikoulun ja valittiin 1871 **Kalajoen lukkariksi**. Koska lukkarinpalkka oli pieni, Friis harjoitti myös **liiketoimintaa Kalajoella**, ja omisti mm. veljiensä kanssa Itämerellä liikennöivän kuunarin **"Ahkera"**. Hän sai perheeseen vaimonsa Katariina "Kaisa" os. Iso-Pöntiön kanssa kolme poikaa **Tuomas, Juhani** ja **Matti**.

Tuomas Friis (vuodesta 1906 Pohjanpalo) syntyi Himangalla 3. pñä maaliskuuta 1861 ja kuoli Kokkolassa 27. pñä helmikuuta 1933. Isä Johan Friis siirtyi Kalajoelle lukkariksi 1871, toimien myös moninaisissa liiketoimissa. Tuomas kävin ensin Kaarlelassa Villan kansakoulun ja jatkoi sitten ruotsinkielisissä Kokkolan ala-, alkeis- ja yläalekiskouluissa. Hän suoritti Oulun ruotsinkielisen kauppakoulun 1874- 1878.

Tuomas Pohjanpalo (vuoteen 1906 Friis) (1861- 1935) (Hänen vaimonsa oli Nena os. Merenoja (1860- 1943)) oli eduskunnan jäsenenä valtiopäivillä v. 1907- 1908, kuului Keskuskauppakamariin, oli perustamassa K- P:n Maanviljelysseuraa (1903), Kokkolan emäntäkoulua, Kokkolan ja Ykspihlajan suomalaisia kansakouluja, suomalaista yhteiskoulua, sanomalehti Kokkolaa ym.

Juhani Antero Pohjanpalo (vuoteen 1906 Friis) (1866- 1946) (Hänen vaimonsa oli Hilma Amanda os. Pahikkala (1865- 1944). He saivat yhdeksän lasta.) ei ollut kiinnostunut luvuista, vaan harjoitteli jo 11- vuotiaasta loma- aikoina kiinnostavassa messinkivalaja **E. Helanderin pajassa**. Hän oli **perustamassa** useita yrityksiä. Hän oli Kokkolan **kaup. valtuustossa** v. 1925- 1933, rahatoimikamarissa v. 1913 ja Kokkolan **ensimmäisessä kaupunginhallituksessa** v. 1930 ja Kokkolan kirkkoneuvostossa ja -valtuustossa. Hän oli perustamassa kokoomuspuolueen Kokkolan yhdistystä, mutta hänestä tuli myös äärioikeistolaisen **Suomen Lukon** ja **Lapuanliikkeen** kannattaja. Teknikkona hän **suunnitteli** ja **rakens** tiilihteitä, sahoja, myllyjä, terva- ja tärpättitehtaita sekä oli 30 vuotta höyrykattiloiden ja laivakoneistojen **katsastusmiehenä**.

Matti Leander Pohjanpalo (vuoteen 1906 Friis) (1871- 1918) (Hänen vaimonsa oli vuodesta Lydia os. Nieminen (1877- 1969)) toimi opettajana teollisuuskoulussa Friisin konepajan yhteydessä Kalajoella. Hän jäi Kalajoelle johtajaksi veljien siirtyessä Ykspihlajaan. Hän tuli v.1901 **Suomen Köysitehtaan** johtajaksi Kokkolaan, tehdas tuhoutui **salaman sytyttämässä tulipalossa** v.1910. Hän **erosi yhtiöstä** ja siirtyi Agros O/y: n Etelä- Pohjanmaan piirin palvelukseen v. 1913. Köysitehtaan perustaminen **Viipuriin** raukesi Matin kuolemaan.

Matti Pohjanpalo osallistui innokkaasti **suomalaisuusatteen** innoittamiin pyrintöihin Kokkolassa. Hän oli perustamassa yhteiskoulua, suomenkielistä kansakoulua, sanomalehti Kokkolaa ja emäntäkoulua. Rautatienreunan sijaitseva **kodissa** käsiteltiin yhteiskunnallisia kysymyksiä eräänä Kokkolan **suomalaisen seuralämän keskuksena**. **Jääkäriliikkeen** asioissa liikkuvat voivat pitää kotia **turvapaikkanaan**.

Juhanin poika **Soini Pohjanpalo** (vuoteen 1906 Friis) (1887- 1971). (Hänen vaimonsa oli vuodesta 1914 Leena os. Hallman (1892- 1930)), muutti perheensä mukana Kalajoelta Kokkolaan, kävi vuoden ruotsikielistä alkeiskoulua, mutta pääsi sitten aloittamaan uudessa **suomalaisessa yhteiskoulussa** toiselta luokalta v. **1898**, ja valmistui **ylioppilaaksi 1905**. Sitten hän valmistui **dipl. insinööriksi v. 1909**. Hän harjoitteli Friisin konepajassa, kävi Varkaudessa, ja palasi sitten Velj. Friisin **tekniseksi johtajaksi v.1915**, ja **toimitusjohtajaksi v. 1932**. Hän jäi **eläkkeelle v. 1951**.

E.Huima 2018-12-30

Varsinaisen **työnsä ohessa** Soini P. toimi Kokkolan piirin moottoriajoneuvojen katsastusmiehenä v. 1924- 1939. Laivakoneiden katsastusmies ja laivarunkojen varakatsastusmies hän oli v. 1919- 42, ja laivahöyrykattiloiden katsastajana v. 1927- 1938. Kokkolan **kaupunginvaltuustossa** hän oli v. 1947-51 ja **kaupunginhallituksessa** 1931-36 ja 1944-45. Hän kuului useisiin lauta- ja johtokuntiin. **Maanpuolustusasiat** oli Pohjanpalolle **läheisiä**, vapaussodassa hän **osallistui Kokkolan valtauksen**, ja siirtyi Pietarsaaren tykistökoulun kautta **päämajan moottoriosaston päälliköksi** ja ilmavoimien **komentajan adjutantiksi**. Hän toimi Kokkolan **Suojeluskunnan paikallispäällikkönä** v. 1919- 1926 ilman korvausta, sekä myöhemmin lukuisissa luottamustehtävissä. Hän oli toimi esikunnassa talvi- ja jatkosodassa ja hänelle myönnettiin lukuisia kunnia- ja ansiomerkkejä.

Soinin poika **Inko Pohjanpalo** (1915- 1988) (Hänen vaimonsa oli vuodesta 1942 alkaen Kirsti Tuulikki os.Santala (1916-)) työskenteli opiskelukesinä **Helsingin kaupungin sähkölaitoksella**, Rosenlewin voimaosastolla ja Velj. Friisin konepajassa. Hän oli Velj. Nylundin kirvesvarsitehtaassa toimivan **Friisin kranaattisorvaamon** johtaja talvisodan aikana. Insinööritutkinnon jälkeen Pohjanpalo oli **Valtion lentokonetehtaan** insinöörinä vuoteen 1945. Sitten Inko siirtyi Velf. Friisin käyttöinsinööriksi. Yhtiön toimitusjohtaja hän oli v. 1950- 1968. Silloin suku myi yhtiön. Inko Pohjanpalosta tuli **Kokkolan kaupungin sähkölaitoksen** johtaja vuoteen 1980 eläkkeelle siirtymiseensä asti.

Varsinaisen työnsä ohessa Inko P. toimi alusten lastaus- ja purkaustöissä käytettävien **nostolaitteiden tarkastajana** vuosina 1949- 1966.

Kokkolan **kaupunginvaltuustossa** hän oli v. 1951- 53 ja 1957- 60 **kaupunginhallituksessa** 1954-55, 1958, 1964- 65 ja 1967. Hän kuului useisiin lauta- ja johtokuntiin hoitaen lukuisia kunnallisia, maakunnallisia ja läänitason luottamustehtäviä. Eläkevuotensa hän vietti Ikaalisissa.

VELJ. FRIIS

Tuomas ja **Juhani Friis**, (v:sta 1906 **Pohjanpalo**) perusti v.1884 konepajan ja valimon Kalajoelle, ja v.1885 **Kokkolaan** uuden konepajan **Velj. Friis Oy**. Liikettä laajennettiin perustamalla **rautavalimo**, mutta ennenkuin uusi paja oli valmis, se tuhoutui **tulipalossa**. V.1893 työväkeä oli jo 40 henkeä, ja tehtaan yhteydessä oli myös **metalliteollisuuskoulu**. Uusi konepaja perustettiin v.1895 **Ykspihlajaan**. Ensimmäinen kirkonkello valettiin Kokkolassa 1895. Tuotanto laajeni ja vuosikymmenien aikana Velj. Friis Oy sai kokea muiden lailla kokea **nousu- ja laskukausia**. V.1913 emoyhtiön omaisuus **luovutettiin velkojille**; seuraavana vuonna perustettiin **uusi osakeyhtiö**, rakennettiin uusi konepaja sekä rauta- ja pronssivalimo. Tehtaassa valmistettiin **höyrypursia, pannuja, kirkonkelloja, hautaristejä, tervauuneja, lämmityslaitoksia ja rautatievaunuja**, sekä **vene- ja muita moottoreita** erityisesti Venäjän markkinoita varten. Myöhemmin yhtiö erikoistui **nostolaitteisiin ja sähkökeskuksiin**. Liike omisti **useita patenteja** terva- ja maalliteollisuuden sekä meijeri- ja maatalouslaitteiden alalla. Yhtiöllä oli myös **sähköjakeluverkosto**, jonka Kokkolan **kaupunki lunasti v. 1937**.

V.1938 yhtiö alkoi valmistaa **käsikranaatteja ja kranaatin hylsyjä**. Sotien jälkeen valmistettiin **epäkeskopuristimia**. Velj. Friis toimi myös **sotakorvaustehtaan**a, jossa tehtiin Sotevan töitä.

V. **1928** Friisin Ykspihlajan tehdasrakennukset **tuhoutuivat tulipalossa**, mutta tien toiselle puolen rakennettiin **uudet tuotantotilat**. Viimeisenä suurena työnä Ykspihlajassa valettiin Kokkolan uudet **kirkonkellot**. Konepaja muutti v. **1960** Kaarlelan **Kattilakoskelle**. Toimistusjohtajana toimi ensin **Tuomas**, sitten **Soini** v.1932- 1950 ja senjälkeen dipl. ins. **Inko Pohjanpalo**.

Juhani ja Tuomas Pohjanpalo kohtelivat hyvin työläisiään. Tuomaan päivänä joulun alla siivottiin maaliverstas, jossa **tarjottiin työväelle pullakahvit**. Kesäisinä sunnuntaipäivinä Kaislaranta kuljetti hinaajalla **työläisiä Friisin saarelle**, jossa tarjottiin pullaa ja limonaadia. Kerran tuli kuitenkin **lähetystö puhumaan palkankorotuksista**. Juhani sanoi, ettei lisää voida maksaa, koska on **huono aika**. Samassa Tuomas tuli paikalle ja sanoi, että älkäähän nyt neuvotellaan ensin, mutta menehän Juhani sanomaan, että **laittavat kahvin kiehumaan**. Siinä kahvia juodessa varsinainen asia kokonaan unohtui ja hanke kuivui yhteisymmärryksessä.

Pohjanpalot perustivat Kokkolaan v.1901 **Suomen Köysitehtaan** (tuhoutui tulipalossa v. 1910) ja v.1908 sen yhteyteen **kookosmattokutomon** sekä v. 1910 Ykspihlajan **laivatelakan**. He olivat mukana **perustamassa** lukuisia muitakin yrityksiä mm. Ykspihlajan kansakoulu, Keski- Pohjanmaan Osuuskauppa, Kokkolan Emäntäkoulu ja Kokkolan Yhteislyseo. He **osallistuivat** myös paikkakunnan moniin yhteisiin rientoihin.

He ajoivat kunnallisissa luottamustoimissa voimakkaasti **suomenkielisten** Kokkolan suomalaisen seuran johdossa, mutta Juhani tuli myös **äärioikeistolaisen** Suomen Lukon ja **Lapuanliikkeen** kannattaja.

Pohjanpalot **rakennuttivat** v. 1906 Kokkolan keskustan ensimmäisen monikerroksisen asuintalon **Kokkolinnan**. Taloon rakennettiin Kokkolan 1. vesijohto.

Tuomas Pohjanpalo oli **eduskunnan jäsenenä** valtiopäivillä v. 1907- 1908 ja oli perustamassa useita kokkolalaisia yrityksiä ja laitoksia.

Juhani Pohjanpalo suunnitteli ja rakensi tiilitehtaita, sahoja, myllyjä, terva- ja tärpättitehtaita sekä oli 30 vuotta höyrykattiloiden ja laivakoneistojen katsastusmiehenä.

Juhanin poika **Soini Pohjanpalo** toimi varsinaisen työnsä ohessa moottoriajoneuvojen, laivakoneiden, laivarunkojen ja laivahöyrykattiloiden **katsastajana**.

Soinin poika **Inko Pohjanpalo** toimi myöhemmin **sähkölaitoksen johtajana**.

E.Huima 2018-12-30

Velj. Friisin aloittama **Ykspihlajan 1. kansakoulu** siirrettiin ravintola **Hietalan** paikalle Friisin talosta **1920-** luvulla.

Friisin mäki:

käsitti 8- 9 talon ryhmän **työläisasuntoja**

Rouva Kaislaranta järjesti Friisinmäkeläisten **yhteisoston tarjouksen perusteella** Björklundin sekatavarkaupan tukkuliik-
keestä. Edellisellä viikolla kerättiin lista, mitä kukakin tarvitsee. Puolueettoman käsittelyn takia takia **ostajan nimen tilalla**
oli vain numero, mutta pian kaikki tiesivät, että esim. nro 9 oli Kaislarannan.

Friisin saunassa **yhteissauna**. Pesuhuoneeseen tuli seinän läpi **tulikuuma kiskonpää**, jossa voi polttaa itsensä.

- **Ykspihlajan Työväentalo** rakensivat Friisin työläiset talkootyönä. Lisäksi mukana oli 3- 4 palkattua miestä. Hirret tulivat Suolahdesta. Friisiltä oli **lainassa kottikärryt**. Apua pyydetessä tulivat sahalaisetkin yhdeksi illaksi. Talosta oli tarkoitus isompi.

Pohjanpalojen **tarkoitus** oli järjestää työväestölle **muutakin tekemistä** kuin **oleskelua parrupätkän eli 2 litran viinapullon kanssa**.

Talon omisti Ykspihlajan Työväenyhdistys